

MASARYKOVA UNIVERZITA

Ze2BP_ORP6

**Metody regionální geografie –
regionální taxonomie
Vnitřní struktura regionů**

jarní semestr 2008/2009

PedF, katedra geografie 1

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Obsah přednášky

- ☒ **Metody vymezení regionů**
 - ☒ Regionální taxonomie a její přístupy
 - ☒ Regionalizace
 - ☒ Regionální typologie
- ☒ **Vnitřní struktura regionů**
 - ☒ Homogenní regiony
 - ☒ Nodální regiony

PedF, katedra geografie 2

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Regionální taxonomie

PedF, katedra geografie 3

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Regionální taxonomie

- ☒ Periodizace
 - ☒ Uspořádání v čase
- ☒ Regionální taxonomie
 - ☒ Uspořádání v prostoru
- ☒ Klasifikace
 - ☒ Uspořádání nezávisle na prostoru a čase

PedF, katedra geografie 4

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Regionální taxonomie

- ☒ Speciální případ **klasifikace** obsahující prostorový aspekt (uspořádání informací v prostoru).
- ☒ Slouží k **diferenciaci nehomogenního prostoru a k vymezení regionů.**
- ☒ Regiony mohou mít různou genezi, velikost, hierarchické postavení, vnitřní strukturu atd.

PedF, katedra geografie 5

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Regionální taxonomie

- ☒ Klasifikace se může uskutečnit dvojím způsobem:
 - ☒ **rozklad množiny na množiny menší** – na základě přítomnosti nebo nepřítomnosti určitého klasifikačního znaku (znaků), regionalizačního kritéria, který se v dané chvíli a na dané úrovni považuje za podstatné.
 - ☒ **slučování základních (individuálních) jednotek do větších množin** – na základě shlukovacích procedur.

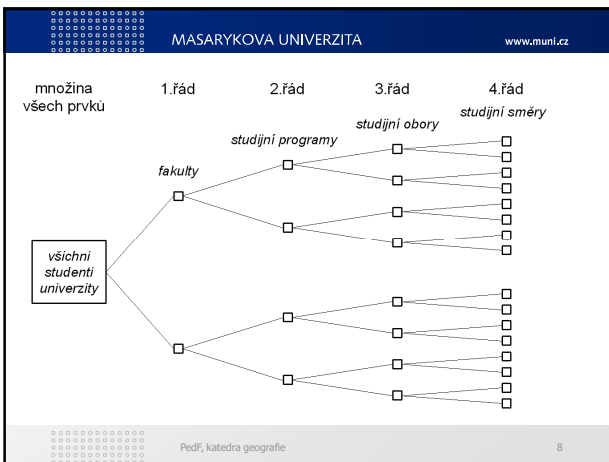
PedF, katedra geografie 6

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Regionální taxonomie

- ☒ **V prvním případě** jsou klasifikační kategorie předem definované, některé z nich však mohou po dokončení klasifikace zůstat prázdné. Tento postup se nazývá **deduktivní** (nebo také „od shora dolů“). Postupuje se tedy rozkladem určité kategorie na kategorie menší, teoreticky až k individuální jednotce (individu).
 - ☒ **Ve druhém případě** jsou kategorie na počátku procedury tvořeny individuálními jednotkami (co jednotka to jedna kategorie), které se slučují do vyšších kategorií. Klasifikace se pak může ubírat různými směry a přizpůsobovat se průběžným výsledkům. Tento postup se nazývá **induktivní** (nebo také „ze zdola nahoru“).
- ☒ V obou případech jsou výsledkem klasifikační procedury **hierarchie kategorií** (tříd).
- ☒ **Kategorie** jsou **vnitřně homogenní** a **mezi sebou heterogenní**.

PedF, katedra geografie 7

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Regionální taxonomie

- ☒ 50. a 60. léta: základní FG problém, prakticky cíl výzkumu.
- ☒ V současné době je její význam především metodologický a metodický.
- ☒ Každá práce věnovaná konkrétnímu území musí nějakým způsobem řešit problematiku regionalizace.

PedF, katedra geografie 9

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Regionální taxonomie

- ☒ Regionalizační kritérium = klasifikační znak
- ☒ Volí ho ten, kdo provádí regionalizaci
 - ☒ Je tedy do jisté míry subjektivní.
 - ☒ Je nutné subjektivní momenty co nejvíce potlačit.
- ☒ Je vybíráno z vlastností geografické sféry.
- ☒ Stavová veličina (u homogenních regionů).
- ☒ Spádovost k jádru vyjádřená určitou prostorovou vazbou (u nodálních regionů).

PedF, katedra geografie

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Regionalizační kritérium

- ☒ Georeliéf
 - ☒ Morfometrické, morfogenetické charakteristiky
- ☒ Litosféra
 - ☒ Kritéria hornin a jejich vlastností
- ☒ Atmosféra
 - ☒ Makroklimatické, mikroklimatické parametry
- ☒ Hydrosféra
 - ☒ Kritéria vybrané z povrchových a podzemních vod
- ☒ Pedosféra
 - ☒ Fyzikální, chemické vlastnosti půdy, úrodnost
- ☒ Biosféra
 - ☒ Znaky přirozené potenciální vegetace, reálné vegetace, areály land cover

PedF, katedra geografie 11

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Regionální taxonomie

1. **Regionalizace**
 - ☒ nebo také individuální regionalizace
2. **Regionální typologie**
 - ☒ nebo také typologická regionalizace

- ☒ Obě části spolu velice úzce souvisí.
- ☒ Ze striktně metodologického hlediska navazuje regionální typologie na regionalizaci!

PedF, katedra geografie 12

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Regionalizace

- ☒ Proces **vlastního vymezování regionů** na zvolené hierarchické úrovni.
- ☒ **Regionalizace** se zaměřuje na **odlišnosti** v rámci geografické sféry.
- ☒ **Regionalizace** má individuálních charakter a identifikuje tedy **individuální regiony**.
- ☒ Stupeň vnitřní homogenity výsledné kategorie (třídy) z toho důvodu logicky klesá.

PedF, katedra geografie 13

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Regionální typologie

- ☒ Hledá **opakující se charakteristiky**.
- ☒ Regionální typologie je analogická k obecné klasifikační proceduře, je to tedy proces **seskupování prostorových jednotek do kategorií** (tříd) na základě zvolených kritérií.
- ☒ **Regionální typologie** má typologický charakter a identifikuje tedy **typologické regiony**.
- ☒ Homogenita výsledných kategorií (tříd) je vyšší než v předchozím případě.

PedF, katedra geografie 14

Typologie a regionalizace

Rys. 21. Regionalizace i typologia (wg D.L. Armanda, 1980)

1 — 59 indywidualne jednotki wyzkiove stanowiące przedmiot grupowania (wg D.L. Armada — jednostki typologiczne); I — VII — typy jednostek wyzkiowych (w oryginalne rysunku — typy krajobrazu); A — E — jednostki regionalne (w oryginalne rysunku — jednostki indywidualne)

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Regionální taxonomie

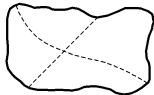
- ☒ Podle obsahu
 - ☒ Odvětvová (geomorfologické, zemědělské jednotky....)
 - ☒ Částečně komplexní (FG, SG regiony)
 - ☒ Komplexní (komplexní geografické regiony)
- ☒ Podle formy
 - ☒ **Formální** (pro vymezení homogenních regionů),
 - ☒ **Funkční** (pro vymezení nodálních regionů)

PedF, katedra geografie 16

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Regionální taxonomie

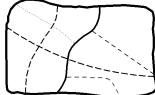
- ☒ Podle způsobu klasifikace
 - ☒ **Nehierarchická** (jednostupňová) – území se člení na základě 1 regionalizačního znaku
 - ☒ **Hierarchická** (vícestupňová) – území se člení na základě vícero regionalizačních znaků

jednostupňová regionalizace

— hranice děleného území (tj. jednotky nultého řádu)

- - - - hranice regionů 1. řádu

vícestupňová regionalizace

— hranice děleného území

- - - - hranice regionů 1. řádu

..... hranice regionů 2. řádu

- . - . hranice regionů 3. řádu

— . — . hranice regionů 4. řádu

PedF, katedra geografie 17

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Regionální taxonomie

- ☒ Podle postupu
 - ☒ **Deduktivní** – dělení větších jednotek na menší (teoreticky od celé geografické sféry po topickou dimenzi v případě FG, po mikroregionální dimenzi v případě SG).
 - ☒ **Induktivní** – slučování menších jednotek ve větší (teoreticky od topické dimenze v případě FG, či od „základní prostorové jednotky“ v případě SG po geografickou sféru).

PedF, katedra geografie 18

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Výsledek regionální taxonomie: regiony

- ⊗ Regionalizační kritérium (znak) by mělo **uvnitř regionu** (či regionální kategorie) být maximálně **homogenní** (v případě nodálních regionů by vnitroregionální integrační procesy měly být maximálně uzavřené).
- ⊗ Mezi jednotlivými **regiony** (či regionálními kategoriemi) by regionalizační kritérium (znak) mělo být **maximálně odlišné** (v případě nodálních regionů by měly být minimalizovány meziregionální procesy).
- ⊗ **Vymezené regiony** by měly mít určitou **minimální velikost**, která závisí na cílech výzkumu.
- ⊗ **Vymezené regiony** by měly být **skladebné** do vyšších hierarchických úrovní.

PedF, katedra geografie 19

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Vnitřní struktura regionů

PedF, katedra geografie 20

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Homogenní regiony

- ⊗ Regionalizační kritérium platí po celé ploše!
- ⊗ Vnitřní diferenciací prvků je prakticky zanedbatelná.
- ⊗ Homogenita klesá:
 - ⊗ Se vzrůstající hierarchickou úrovní regionu.
 - ⊗ Se vzrůstajícím počtem kritérií, na jejichž základě je region vymezen.
- ⊗ **Region má určitou vnitřní strukturu!**

PedF, katedra geografie 21

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Struktura homogenních regionů

1. Jádrová oblast – platí všechna regionalizační kritéria užitá k vymezení regionu.
2. Ostatní oblasti – platí pouze některá regionalizační kritéria.

- ☒ U homogenních regionů sledujeme především jejich hranice – oddělující jednotlivé regiony.
- ☒ Hranice mohou být – **ostré** nebo **rozvolněné** (tzv. hraniční zóny)
- ☒ **Ostré** – typické v SG (administrativní členění) a člověkem ovlivněných regionů..

PedF, katedra geografie 22

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Rozvolněné hranice

- ☒ Uplatnění v člověkem neovlivněné či málo ovlivněné krajině.

PedF, katedra geografie 23

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Nodální regiony

- ☒ Regiony jsou vnitřně heterogenní!
- ☒ Skládají se z jádra **regionu** a jeho **zázemí**.
- ☒ Geografické jevy se koncentrují v nodu (jádrě) regionu!
- ☒ V ostatních částech regionu jsou rozptýleny.
- ☒ Sledujeme intenzitu vztahů mezi jádrem a jeho zázemím.

PedF, katedra geografie 24

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Nodální regiony

Na základě vazeb mezi jádrem a okolím lze charakterizovat následující strukturu:

1. Jádro regionu (nodus)
2. Zázemí jádra
3. Semiperiferní oblasti
4. Periferní oblasti

PedF, katedra geografie 25

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Nodální regiony

- ▣ **Jádro** – středisko prostorové organizace regionu. Sbíhají se v něm prostorové vazby různého charakteru. Většinou má městský charakter.
- ▣ **Zázemí** – s jádrem je spojeno nejtěsnějšími a nejsilnějšími vazbami a jádro obklopují.
- ▣ **Semiperiferie a periferie** – intenzita prostorových vazeb klesá, někdy až na minimum. Intenzita regionálních vazeb a její pokles je funkcí vzdálenosti (pozor – není však lineární!).

PedF, katedra geografie 26

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Nodální regiony – ideální a modifikovaný případ

ideální případ

modifikovaný případ

PedF, katedra geografie 27

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Nodální regiony – J. von Thünenova teorie

PedF, katedra geografie 28

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Vývoj nodálních regionů v čase

PedF, katedra geografie 29

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Vývoj nodálních regionů v čase

PedF, katedra geografie 30

Vývoj nodálních regionů v čase

